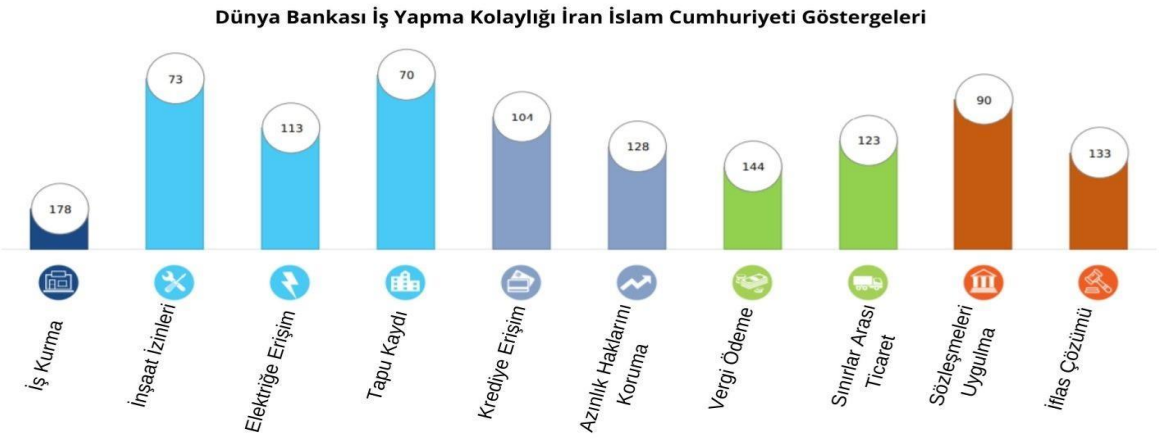
İRAN İSLAM CUMHURİYETİ YURTDIŞI YATIRIM BİLGİLERİ

1. İŞ ORTAMI

İran'ın Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı Endeksindeki puanı 2020 yılında 2019 yılına göre 0,1 puanlık artışla 58,5'ten 58,6'ya yükselmiştir. Bu puanla İran, 2020 yılında endekste yer alan 190 ülke içinde geçen yılki 128. sırasından 127. sıraya ilerlemiştir. Endekste yer alan 10 dizine göre İran'ın 190 ülke içindeki durumu aşağıdaki gibidir. Endekste ve endeksteki dizinlerde 0'a doğru gidildikçe ülkenin performansı kötüleşmekte, 100'e doğru çıktıkça iyileşmektedir.

Tablo 1. Dünya Bankası İş Yapma Kolaylığı İran İslam Cumhuriyeti Göstergeleri

Kaynak: http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/iran/

İş Kurmak: Bu dizin, bir limited şirket kurmak için gereken prosedür, zaman, maliyet ve ödenmiş asgari sermayeyi kaydetmektedir. İran, 190 ekonomi arasında 2019'da 173. sırada iken, 2020'de 178. sıraya gerilemiştir. Bu dizinde İran, 67,8 puan alarak geçen yılın raporuna göre 0,1 puanlık bir gerileme göstermiştir. İran'da iş kurma 10,5 prosedür gerektirmekte, 72,5 gün sürmekte ve toplam yatırım maliyetinin %1,1'i şirket kurarken harcanmaktadır. İran'da iş kurma esnasında bankaya yatırılması gereken zorunlu bir depozito veya para bulunmamaktadır.

İnşaat İzinleri: Bu dizin, bir depo inşa etmek için tüm formalitelerin ve inşaat izin sistemindeki kalite kontrol ve güvenlik mekanizmalarının tamamlanması için gerekli prosedürler, zaman ve maliyet ile ilgilidir. İran bu dizinde geçen yılın raporuna kıyasla 0,4 puanlık bir iyileşme göstererek 71,2 puanla 73. sırada yer almaktadır. İran'da inşaat izinleri ile uğraşmak için 16 prosedür gerekmekte, 130 gün sürmekte ve depo değerinin %6,6'sına mal olmaktadır.

Elektriğe Ulaşım: Bu dizin, yerel bir işletme için elektrik şebekesine erişim, elektrik arzının güvenilirliği ve tarifelerin şeffaflığından oluşan kalıcı bir elektrik bağlantısı sağlamak için gereken tüm prosedürler, zaman ve maliyet ile ilgilidir. İran'da elektrik almak için 6 prosedür gerekmekte, işlemler 77 gün sürmektedir. Bu haliyle İran, 190 ülke arasında 113. sırada yer almaktadır. İran bu dizinde geçen yılın raporuna kıyasla 0,1 puanlık bir iyileşme göstererek 68,86 puana ulaşmasına rağmen, geçen yılki sıralaması olan 108. sıranın beş basamak gerisinde yer almaktadır.

Tapu Kaydı: Bu gösterge, bir işletmenin başka bir işletmeden mülk satın alması ve mülk ünvanının alıcının ismine aktarılması için gereken tüm prosedür, zaman ve maliyet ile ilgilidir. İran'da bir mülkün tescil edilmesi için 6 prosedür gerekmekte, işlemler 31 gün sürmekte ve mülk değerinin %3,8'ini oluşturmaktadır. İran bu dizinde geçen yılın raporuna kıyasla 0,9 puanlık bir iyileşme göstererek 63,98 puanla 70. sırada yer almaktadır.

Krediye Erişim: Bu dizin, kredi bilgilerinin paylaşımı ile borçluların ve borç verenlerin yasal işlemlere ilişkin yasal haklarını değerlendirmektedir. Kredi bilgi sistemleri, krediye ulaşmak isteyenlerin krediye daha kolay erişebilmelerini sağlayacak iyi bir kredi geçmişi oluşturmaları ve borç verenlerin de borç almak isteyenlerin finansal geçmişini görmesini sağlar. İran'ın bu dizindeki puanı ve konumunda geçen yıla göre bir değişiklik bulunmamasına rağmen sıralamadaki yeri 50 puanla kredi alma kolaylığı konusunda 99. Sıradan 104. sıraya gerilemiştir.

Azınlık Hissedarlarını Koruma: Bu dizin, azınlık hissedarlarının kurumsal yönetimdeki haklarının korunmasını ölçmektedir. İran geçen seneye göre hiçbir değişiklik göstermeyen 40 puan ile bu dizinde 128. sırada yer almaktadır.

Vergi Ödeme: Bu dizin, orta ölçekli bir şirketin belirli bir yılda ödemek zorunda olduğu vergiler, zorunlu katkılar ile diğer vergi ve katkı paylarının idari yükünü ölçer. Ortalama olarak, İran'daki firmalar yılda 216 saat harcayarak 20 vergi ödemesi yapmakta, kârlarının % 44,7'sini vergi olarak ödemektedir. İran bu dizinde 59,5 puanla 144. sırada yer almakta olup, sıralamadaki yeri değişmemiştir.

Sınır Ötesi Ticaret: Bu dizin, sınır ötesi ticaret için belgelerin elde edilmesi, hazırlanması, işlenmesi, sunulması gibi hususlarda gereken zaman ve maliyeti ölçer. Dünya Bankası'nın raporuna göre, ihracat için gerekli belgeleri toplamak 33 saat ve 60 $'a, ihraç mallarının sınırdan geçişi 101 saat ve 415 $'a mâl olmaktadır. İthalat kısmında ise ithalat belgelerinin derlenmesi 40 saat ve 90 $'a, ithalatın sınırdaki gerekliliklere uyumu ise 141 saat ve 660 $'a mâl olmaktadır. İran, bu dizinde geçen yılki puanında herhangi bir değişme olmadan 66,2 puanla 123. sırada yer almıştır. İran'ın geçtiğimiz yıl bu dizindeki sıralaması 121 idi.

Sözleşmeleri Uygulamak: Bu dizin, ticari bir anlaşmazlığın çözümünde yargı sisteminin verimliliğini ve yargı süreçlerinin kalitesini ölçmektedir. İran'ın bu dizindeki puanında geçen yıla göre bir değişiklik bulunmamakta olup, 58,21 puanla geçen yılki sırası olan 89'dan 90'a gerilemiştir. İran'da sözleşmelerin uygulanması 505 gün sürmekte, iddia edilen bedelin %19,3'ü sözleşmenin uygulanması sırasında harcanmaktadır.

İflas Çözümü: Bu dizin, şirketlerin iflas etme süreçlerindeki prosedürler ile ilgilidir. İran bu dizindeki sıralamasında geçtiğimiz yıla göre iki basamak gerilemiş olup, 133. sıraya düşmüştür. İran'da iflas sürecini işletmek 1,5 yıl almakta ve borçluya tüm borcunun %15'ine denk gelecek bir maliyete yol açmaktadır. İran'ın bu dizindeki payı geçtiğimiz yıla göre 0,5 puan gerileme ile 35,1 puana düşmüştür.

Öte yandan, İran'ın Dünya Ekonomik Forumu tarafından hazırlanan **Küresel Rekabetçilik Endeksi**ndeki yeri 2020 yılında, 100 üzerinden 53 puanla, bir önceki yıla göre 10 sıra gerilemiş, 141 ülke arasında 99. sırada yer almıştır. Konuya ilişkin olarak Müşavirliğimizce hazırlanan nota erişmek için **https://bit.ly/2x5ENzf** bağlantısına tıklayınız.

2. YATIRIM TEŞVİKLERİ, VERGİ UYGULAMALARI, VERGİ VE GÜMRÜK MUAFİYETLERİ, TİCARİ FAALİYETTE BULUNMA, ÇALIŞMA VE OTURMA İZİNLERİ

a) Yatırım Teşvikleri

Madencilik, imalat, tarım, ihracat gibi alanlarda ve ayrıca ülkenin bazı mahrumiyet bölgelerinde uygulanan vergi teşvikleri mevcuttur. Yatırımcılar anılan teşviklerden, sanayi ve madencilik alanlarında bir üretim birimi kurulması hususunda kuruluş yeri, istihdam edilecek kişi sayısı ve yatırımlarında üretilecek ürünün tipine bağlı olarak İran'daki bu yatırımları için 10 yıla kadar yararlanabilmektedir.

Tablo 2: İran'da Yatırım Alanına Göre Vergi Muafiyeti

Faaliyet	Vergi Muafiyeti Seviyesi	Muafiyetin Süresi
Tarım	%100	Sürekli
Az gelişmiş bölgelerde sanayi ve madencilik	%100	10 yıl
Turizm	%50	Sürekli
Hizmet ve petrol dışı ürün ihracatı	%100	6. Kalkınma Planı süresince
Elişi	%100	Sürekli
Eğitim ve spor hizmetleri	%100	Sürekli
Kültürel faaliyetler	%100	Sürekli
Az gelişmiş bölgelerde ücretler	%50	Sürekli
Serbest bölgelerdeki tüm ekonomik faaliyetler	%100	20 yıl

b) Vergi Uygulamaları

İran'da vergi oranları genel olarak düşük olmasına rağmen kayıtdışı ekonomi çok yaygındır. Vergi gelirlerinin GSMH'ye oranı OECD üyelerinde ortalama %34,3 iken İran'da bu oranın %6 civarında olduğu görülmektedir.

Ülkede iç vergi uygulamaları kapsamında; KDV, Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi ve Emlak Vergisi uygulanmaktadır.

KDV: KDV oranı %9'dur. Bazı temel tüketim ürünleri (temel gıda, ilaç, tarım ürünleri, gübre, tohum) ise KDV'den muaftır.

Kurumlar Vergisi: Kurumlar vergisi oranı %25'tir.

Sosyal Güvenlik Primi: Sosyal Güvenlik prim kesinti oranları; çalışandan %7, işverenden %23 olarak uygulanmaktadır. Sosyal güvenlik sistemi, iş sözleşmeleri ve işgücü maliyetlerine ilişkin Müşavirliğimizce hazırlanan detaylı bilgi notuna **https://bit.ly/3bDSkxb** bağlantısından ulaşılabilmektedir.

Gelir Vergisi: Gelir Vergisi, gerçek kişilerin senelik gelirlerine göre, %0-20'tir (İran Vergi İdaresi: http://en.intamedia.ir). Her yıl için belirlenen oranın altındaki gelire sahip kişilerden Gelir Vergisi alınmamaktadır. Şemsi 1398 yılı (21 Mart 2019-20 Mart 2020) Gelir Vergisi düzenlemeleri aşağıdaki gibidir.

- 0-30.000.000 IRR = Muaf
- 30.000.001-75.000.000 IRR = % 10
- 75.000.001 IRR-105.000.000 IRR = % 15
- 105.000.000-150.000.000 IRR = %20
- 150.000.000 ve üzere = %25

Emlak Vergileri: Ülkedeki emlak vergileri üç türlüdür.

- **Gayrimenkul Kiralama Gelir Vergisi:** Vergi kira tutarının %75'lik kısmına uygulanmaktadır. Sözkonusu miktar gelir miktarına göre %15 ile %25 arasında değişmektedir. Kiralanmayan gayrimenkullar boş kalması durumunda birinci yılın ardından 100 binden fazla nüfusa sahip şehirlerde vergiye tabi tutulmaktadır.
- **Veraset İntikal Vergisi:** Bir mülkün işlem değerinin %5'ine eşit olup, bölgesel değerleme tablolarına dayanarak hesaplanmakta ve ödenmektedir. İşlem bedelinin hesaplanmasında, binanın yaşı, arsa alanı, binanın alanı, iskeletin türü, kullanım amacı, kullanım şekli, mülkün yeri ve mülkiyet türü etkili olmaktadır.
- **Bina İnşa Edip Satma Vergisi:** Satış ve satıştaki gelir vergisi tutarı, mülkün işlem değerinin %10'undan oluşur. Nüfusu 100 binin altında olan şehirler bu yasadan muaftır.

c) <u>Vergi ve Gümrük Muafiyetleri</u>

- Tarım sektörü ve hayvan yetiştiriciliği, bahçıvanlık, balıkçılık, ipekböcekçiliği, mera ve ormanların yenilenmesi faaliyetlerinden elde edilen gelir vergiden muaftır.
- Ülke Yönetim ve Planlama Kuruluşu tarafından en az gelişmiş bölge olarak belirlenen yerlerdeki çalışanlara ödenen maaşlar gelir vergisinden muaftır.
- Kâr gütmeyen kurumların eğitim-öğretim faaliyetlerinden elde ettiği gelirler vergiden muaftır.
- Kültürel ve sanatsal faaliyetlerden (Kültür ve İslami İrşad Bakanlığı'nca lisans verilen aktiviteler) elde edilen gelir vergiden muaftır.
- Turizm faaliyetinde bulunan girişimler, İran'da otel inşaatı yapmak ve turist çekmek amaçları çerçevesinde vergi indirimine tabidirler.
- Sanayi ve tarım mamul ürünleri ihracatından elde edilen gelir vergiden muaf tutulmaktadır.
- Madencilik alanında faaliyet gösteren girişimcilerin gelirlerinin %80'i, az gelişmiş bölgelerde faaliyet gösterenlerin gelirlerinin tamamı vergiden muaf tutulmaktadır.
- Üretim için ithal edilen makine ve ekipmana yönelik gümrük muafiyeti tanınmakta olup, üretim için ithal edilmiş olan hammaddeye ödenen gümrük vergisi iadesi uygulaması mevcuttur.

d) <u>İran'da Ticari Faaliyette Bulunma (Şirket, Şube/Temsilcilik Ofisi Kurulması, Acenta Tayini)</u>

İran'da şirket kuruluşu veya yabancı şirket şube tescili, ülkede faaliyet gösteren avukatlarca yapılmaktadır. Ticari faaliyette bulunulabilmesi için kurulacak şirketin/şubenin/temsilcilik ofisinin Şirketler Tescili Genel Dairesi'ne (General Office For Companies Registration - http://sherkat.ssaa.ir/) kaydının yapılması (tescil edilmesi) ve akabinde İran Ticaret ve Sanayi Odasına (http://en.iccima.ir/) üye olunması gerekmektedir.

Şirket, Şube/Temsilcilik Ofisi Kurulması, Acenta Tayini gibi tüm işlemlerde başvuru sürecinde belgelerin Farsça olması gerekmektedir.

İran'da yabancı gerçek kişilerin gayrimenkul edinimi yasaktır. İran kanunlarına göre kurulmuş yabancı tüzel kişilerin ise gayrimenkul edinimi serbesttir. Yabancıların bir İran firmasının içinde %100'e kadar hisse sahibi olması mümkündür.

İran'da ticari faaliyette bulunmaya (Şirket, Şube/Temsilcilik Ofisi kurulması, acenta tayini) ilişkin Müşavirliğimizce hazırlanan kapsamlı bilgi notuna şu bağlantıdan erişilebilmektedir: **https://bit.ly/3axjpRi**

e) Çalışma ve Oturma İzin Belgeleri

Çalışma İzni: İşverenler yabancı çalışanları için çalışma izni almakla sorumludurlar. Çalışan, çalışma iznini İran'a giriş yapmadan önce almalıdır. Çalışma İzin Belgeleri bir yıllık düzenlenir ve her yıl yenilenir. Bir çalışanın, çalışma izni işlemde iken başlangıçta iş vizesi ile İran'a yolculuk etmesi halinde bu kişinin çalışma iznini iade etmeden önce İran'ı terk etmesi gerekir. İş sözleşmesinin bitimi ve sonlanması halinde çalışma izin belgesi başvurusunda bulunan işletme tarafından Kooperatif, Sosyal Refah ve İşgücü Bakanlığı'na 15 gün içinde başvuruda bulunulur. Çalışanın da çalışma izin belgesini aynı süre içinde ilgili Bakanlığa teslim etmesi gerekmektedir. İşverenin çalışma izin belgesine ilişkin ihlal ve hatalarında 91-180 gün arasında hapis cezası ile karşılaşması mümkündür.

Yabancıların İran'da istihdam edilmesine ilişkin mevzuata ulaşmak için **https://www.mcls.gov.ir/en/what/laws** bağlantısına tıklayınız.

Oturma İzni: Elinde oturma izni olan bir yabancının, İran'ı terk edebilmek için vergi borcunun bulunmadığına dair belgeyi göstermesi üzerine verilen bir çıkış iznine sahip olması gerekir. Yabancıların Tabi Olacağı Çalışma Hukuku Sosyal Güvenlik Kanunu'na göre İran'da çalışan yabancı tabiyetli işçiler sosyal sigorta güvence kapsamı bakımından, aşağıdaki durumlar dışında, adıgeçen kanuna tabidirler:

- Ülkeleri ile İran arasında hükümleri geçerli olan bir ikili veya çok taraflı sosyal güvenlik anlaşmasının mevcut olması,
- İran'da çalışan yabancı kişinin, ülkesindeki ilgili makama ait bir belgeye göre İran'da çalıştığı dönemde Sosyal Güvenlik Kanunu'nun 3. maddesi hükümlerinin bir kısmı veya tamamı bakımından veya başka bir ülkede sigortalı olması.

İran'da Oturma İzni İçin Gerekli Belgeler

1. Çalışma izninin aslı ve bir adet fotokopisi,
2. Okuduğu veya çalıştığı yerden resmi dilekçe,
3. Pasaport sahibinden 5 adet yeni çekilmiş olan fotoğraf (beraberindeki kişilerin de her birinin 5'er fotoğrafı),
4. İşlemlere yönelik ödemelerin yapıldığına dair banka makbuzu,
5. Çalışma izni formları,
6. Pasaport ve vizenin aslı ve fotokopisi,

7. Oturma iznini talep eden şahsın başvuruda bulunamaması halinde vekili, vekâletname ile beraber başvuruda bulunabilir.
8. Başvuru yeri: İran Çalışma Bakanlığı-Yabancılar Genel Müdürlüğü
9. Başvuru Adresi: Tahran, Vali-e-Asr Cad. Fatemi Kavşağına gelmeden önce No.811 Tel: (98-21) 88 80 00 00 Faks: (98-21) 88 90 88 62

3. ULUSLARARASI ÜYELİKLER, TERCİHLİ TİCARET ANLAŞMALARI, İŞ KONSEYİ VE YKTK İLE ÇVÖ ANLAŞMALARI

- İran, DTÖ'ye 2005 yılında üyelik için başvurmuş olup, katılım süreci müzakereleri devam etmektedir.
- Türk–İran İş Konseyi 2001 yılından itibaren faaliyet göstermekte olup, Türk tarafı Başkanı Hayat Holding Genel Sekreteri Osman AKSOY, İran tarafı Başkanı ise Mehrdad SAADAT'tır. Konsey'in İran tarafı 2018 yılı içerisinde İran-Türkiye Ticaret Odası adını almıştır.
- İran'ın 9 ülkeyle (Türkiye, Özbekistan, Pakistan, Tunus, Suriye, Küba, Bosna Hersek, Belarus ve Afganistan) ile Tercihli Ticaret Anlaşmaları (TTA) bulunmaktadır.
- İran'ın Rusya, Kazakistan, Kırgızistan, Ermenistan ve Belarus'tan oluşan Avrasya Ekonomi Birliği ile 27 Ekim 2019 tarihinde imzalanan imzalanan bir TTA'sı bulunmaktadır. Anlaşma ile 3 yıllık süre zarfında AEB 502 maddede, İran ise 360 maddede gümrük vergilerini sıfırlama veya azaltma taahhüdünde bulunmuştur.
- İran'ın birçok ülke ile bazıları henüz yürürlükte olmayan Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşmaları (ÇVÖA) vardır. Yürürlükte olanlar arasında en iyi stopaj ve vergi oranları Avusturya, Hırvatistan, Lübnan, Venezuela, İspanya, Bulgaristan, Rusya Federasyonu ve İsviçre ile olanlarda yer almaktadır. En yüksek oranlar ise Suriye, Almanya, Fransa, Türkiye ve Çin Halk Cumhuriyeti ile olan anlaşmalarda mevcuttur. Yabancı hisseli İran firmaları diğer İranlı firmalarda olduğu gibi vergiye konu gelirlerinin %25'i oranında kurumlar vergisine tabidirler.

Tablo 3: İran'ın ÇVÖ Anlaşmaları

Ülke	Yürürlük Tarihi	Stopaj Oranları (%)				
		Teknik Yardım	Temettü	Hissedar Vergisi		Mali Ödemeler
				% Pay	Vergi Oranı	
Almanya	1968	10	10	=>25; <25	15; 20	15
Fransa	1973	10	10	=>25; <25	15; 20	15
Ermenistan	1997	5	5	=>25; <25	10; 15	10
Güney Af.C.	1998	10	10			5
Kazakistan	1999	10	10	=>20; <20	5; 15	10
Türkmenistan	1999	5	5			10
Lübnan	2001	5	5			5
Gürcistan	2001	5	5	=>25; <25	5; 10	10
Ukrayna	2001	10	10			10
Belarus	2001	5	5	=>25; <25	10; 15	5

Suriye	2001	17	17			10
Sri Lanka	2001	8	8			10
Rusya F.	2002	5	5	=>25; <25	5; 10	7,5
Çin HC	2003	10	10			10
İsviçre	2003	5	5	=>15; <15	5; 15	10
Pakistan	2003	10	10			10
Avusturya	2004	5	5	=>25; <25	5; 10	5
Özbekistan	2005	5	5			10
Türkiye	2005	10	10	=>25; <25	15; 20	10
Tunus	2005	8	8			10
Kırgızistan	2005	10	10	=>25; <25	5; 10	10
İspanya	2006	5	5	=>20; <20	5; 10	7,5
Polonya	2006	10	10			10
Bulgaristn	2006	5	5			5
Venezuela	2007	5	5	=>15; <15	5; 10	5
Romanya	2008	10	10			8
Bahreyn	2008	5	5		5	5
Hırvatistan	2008	5	5		5	5
Ürdün	2008	10	10	=>25; <25	5; 7,5	5
Azerbaycan	2010					
Yemen	2010					
Slovenya	2012					
Senegal	2012					
İtalya	İtalyan Parlamentosu'nda onay beklemektedir.					
Malezya	Yürürlükte değil.	10	10		25	15
Bosna Her.	Yürürlükte değil.	15	15		10	10
Katar	Yürürlükte değil.	5	5	=>20; <20	5; 7,5	10
Endonezya	Yürürlükte değil.	12	12		7	10
Tacikistan	Yürürlükte değil.	8	8		10	10
Sudan	Yürürlükte değil.	5	5	=>20; <20	5; 10	7
Kuveyt	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Zimbabwe	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Oman	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Cezayir	Yürürlükte değil.	5	5		5	5
Sırbistan	Yürürlükte değil.					
Karadağ	Yürürlükte değil.					

İran, aşağıda listesi yer alan ülkeler ile Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşması imzalamıştır.

Tablo 4: İran'ın YKTK Anlaşmaları

Ülke	İmza Tarihi	Yürürlüğe Giriş Tarihi
Cezayir	19 Ekim 2003	
Ermenistan	6 Mayıs 1995	26 Şubat 1997
Avusturya	15 Şubat 2001	11 Temmuz 2004
Azerbaycan	28 Ekim 1996	20 Haziran 2002
Bahreyn	19 Ekim 2002	
Bangladeş	29 Nisan 2001	5 Aralık 2002
Belarus	14 Temmuz 1995	23 Haziran 2000
Bosna Hersek	27 Temmuz 1996	25 Ağustos 2002
Bulgaristan	13 Kasım 1998	24 Ağustos 2003
ÇHC	22 Temmuz 2000	
Hırvatistan	17 Mayıs 2000	20 Temmuz 2005
Finlandiya	4 Kasım 2002	
Fransa	12 Mayıs 2003	
Gürcistan	26 Eylül 1995	
Almanya	11 Kasım 1965	6 Nisan 1968
Almanya	17 Ağustos 2002	23 Haziran 2005
Yunanistan	13 Mart 2002	
İtalya	10 Mart 1999	8 Ağustos 2003
Kazakistan	16 Haziran 1996	3 Nisan 1999
Kuzey Kore	30 Eylül 2002	
Güney Kore	31 Ekim 1998	
Kırgızistan	31 Temmuz 1996	31 Temmuz 1996
Lübnan	28 Ekim 1997	14 Mayıs 2000
Makedonya	12 Temmuz 2000	
Malezya	22 Temmuz 2000	
Moldova	30 Mayıs 1995	
Fas	21 Ocak 2001	31 Mart 2003
Oman	2 Aralık 2001	8 Nisan 2003
Pakistan	8 Kasım 1995	27 Haziran 1998
Filipinler	8 Ekim 1995	
Polonya	2 Ekim 1998	26 Ekim 2001
Katar	20 Mayıs 1999	5 Kasım 2001
Romanya	26 Ocak 2002	
GAC	3 Kasım 1997	5 Mart 2002
İspanya	29 Ekim 2002	13 Temmuz 2004
Sri Lanka	25 Temmuz 2000	
Sudan	7 Eylül 1999	19 Ekim 2001
İsviçre	8 Mart 1998	1 Kasım 2001
Suriye	5 Şubat 1998	
Tacikistan	18 Temmuz 1995	
Türkiye	21 Aralık 1996	13 Nisan 2005
Türkmenistan	23 Ocak 1996	
Ukrayna	21 Mayıs 1996	
Özbekistan	11 Haziran 2000	
Yemen	29 Şubat 1996	16 Ekim 2000
Zimbabwe	9 Mayıs 1999	
Gana		Mayıs 2012
ECO Teşkilatı		2010

4. ÜLKEDEKİ İŞ VE YATIRIM ORTAMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İran, zengin petrol, doğalgaz ve maden rezervleriyle dikkat çekmesine rağmen uluslararası alanda karşılaştığı sorunlardan dolayı bu potansiyelinden yararlananamaktadır. Ülkedeki ekonomik durum genel bağlamda korumacı ve devletçi bir görünüm arz etmektedir. İran özel sektörü ülke ekonomisinin yalnızca %20'sini temsil etmektedir. Özellikle de Aghazadeh-ha olarak bilinen (din adamlarının ve üst düzey yetkililerin oğulları), ekonominin kazançlı alanlarında (özellikle belirli malların ithalatı) tekelleri ellerinde tutmaktadır. Özel sektör ekonomiye hâkim olan devlet ve yarı-devlet şirketleri ve bonyad olarak bilinen dini vakıflarla rekabet etmekte yetersiz kalmaktadır. Yerli malların kalitesi düşük olup yabancı ürünlere karşı zorlukla rekabet edebilmektedir.

Ülke, uzun yıllardır siyasi sebeplerden dolayı uluslararası yaptırımlarla karşı karşıyadır. Bu durum ekonomi üzerinde hızla büyüyen nüfusun baskısı, işsizliğin artması, yaygın yoksulluk, temel ihtiyaç malzemelerine uygulanan sübvansiyonların bütçe üzerinde artan yükü, verimsiz, büyük ve hantal kamu sektörü, devlet monopollerinin yeterince denetlenmemesinden dolayı şeffaf olmamaları, uluslararası bankacılık sisteminden dışlanma olmak üzere İran ekonomisinde birçok olumsuz etkiyi beraberinde getirmiştir. İran'a yönelik yaptırımların aşamalı olarak kaldırılması amacıyla 2015'te İsviçre'nin Lozan kentinde BMGK'nin beş daimi üyesi ve İran arasındaki görüşmelerde geçici mutabakat sağlanmış, buna göre İran'ın en az on yıllığına uzatılan nükleer programının sınırlandırılması karşılığında yaptırımların büyük bölümünün kaldırılması üzerinde prensip olarak anlaşmaya varılmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesiyle birlikte İran ekonomisine uluslararası alandan çok büyük bir ilgi olmuştur. Bununla birlikte ABD'nin 2018 yılında Nükleer Anlaşma olarak bilinen KOEP'ten çekilmesi ve yaptırımları daha sert bir şekilde uygulamaya başlaması ekonomi üzerindeki belirsizlikleri artırmıştır.

İran'ın uzun yıllardır uluslararası alandan yalıtılmış ekonomisinde hemen tüm sektörlerde teknoloji ve know-how açığı bulunmaktadır. Ülkeye gelen yabancı yatırımın artırılması, büyük oranda ithal ikamesine dayanan ekonominin verimli bir şekilde yapılandırılması amacıyla farklı dönemlerdeki hükümetler tarafından mevzuat alanında birçok iyileştirme yapılmıştır. Bu amaçla, 12.11.1985 tarihinde yayımlanan tek maddelik bir yasa ile karşılıklılık şartına bağlı olarak yabancı şirketlerin pazarlama ve satış ofisi açmaları hakkındaki yasak kaldırılmıştır. 1993 yılında Serbest Bölgeler Kanunu, 2002 yılında ise yeni Yabancı Yatırımı Teşvik ve Koruma Kanunu (FIPPA) yürürlüğe sokularak yabancı sermaye ülkeye çekilmeye ve özel sektöre dinamizm kazandırılmaya çalışılmıştır. FIPPA çerçevesinde, devletin kararları doğrultusunda ortaya çıkabilecek şirket zararları ile ana sermaye ve kârların yurt dışına transfer edilmesi devlet garantisi altına alınmış, yabancı sermayenin bir İran şirketi ile ortaklığı belli bir yüzde ile sınırlandırılmamış, yabancı sermayenin ülkeye giriş ve çıkışında serbest piyasa kurunun geçerli olması garanti altına alınmış, yabancı şirketler için vergiler %20'lere indirilmiş, ayrıca yatırım yapılan bölgelere göre 5-10 yıllık vergi muafiyeti dönemleri öngörülmüş, makine ve teçhizat gibi yatırım mallarının ülkeye girişi gümrük vergisinden muaf tutulmuştur. Tüm bu çalışmalara rağmen, ülke içindeki farklı siyasi kutupların da etkisiyle ekonominin yeniden yapılandırılması ve yabancı sermaye çekilmesinde istenen ivme yakalanamamıştır.

5. POTANSİYEL YATIRIM ALANLARI

İran üzerindeki yaptırım baskısının yeniden ortaya çıkması, başta para transferi olmak üzere birçok konuda yaşanan sıkıntıların daha da artmasına neden olmuştur. ABD ekonomik yaptırımlarının temel amacı İran'ın yatırım yapma ve yabancı yatırım çekme kapasitesinin kullanılamaz kılınması olduğundan, bu süreç en doğrudan sonuçlarını yatırım ortamında göstermektedir. Bu itibarla, pek çok ülke yatırımcılarının ülkede var olan yatırımlarını askıya aldığı ya da devrettiği gözlenmektedir. Diğer taraftan, az sayıda bazı yatırımcının da ambargo döneminde açılan alanı bir fırsat olarak değerlendirdiği görülmektedir.

İran'daki iş fırsatlarına ilişkin değerlendirmeler yapılırken uluslararası yaptırımlar ile ABD yaptırımlarının İran ile ticaret yapacak firmalarımıza etkilerinin kapsamlıca değerlendirilmesi ve gerekli durumlarda hukuki danışmanlık alınmasında fayda bulunmaktadır. İran'daki iş fırsatları İran'da mukim Müşavirlik ve Ataşeliklerimizce hazırlanan sektör raporlarının sonuç kısmında yer almaktadır. Sektör raporlarına "Genel Sektörel Bilgiler" kısmından (**https://bit.ly/2KXehvL**) ulaşılabilmektedir.

Öte yandan, İran'da yatırım yapmak isteyen firmalarımızın https://bit.ly/2zsNFQp bağlantısındaki güncel değerlendirmeleri incelemesi yerinde olacaktır. Bunun yanı sıra, firmalarımızca aşağıdaki bilgi notları ve raporların da incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

- "İran Serbest Bölgeler ve Özel Ekonomi Bölgeler" raporu için tıklayınız.
- "Fikri ve Sınai Mülkiyet Hakları" bilgi notu için tıklayınız.
- "Ticari Sözleşme Yapılırken Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar ve Tahkim Mekanizması" notu için tıklayınız.
- "İran'daki Enerji Maliyetleri Tablosu" için tıklayınız.
- "İran Pazarında Dikkat Edilmesi Gereken Hususlar" bilgi notu için tıklayınız.
- "İran'da Uygulanmakta Olan Tüketici Satış Bedeli" notu için tıklayınız.
- "İran'da Kamu İhaleleri ve Banka Teminat Mektupları" için tıklayınız.
- "İran'daki İthalat Sürecindeki Zorunlu Standartlar" bilgi notu için tıklayınız.

6. İRAN'DAKİ TÜRK YATIRIMLARI

İran'da görev yapan ticari temsilciliklerimizce ülkede faaliyet gösteren Türk sermayeli 89 firma tespit edilmiştir.

7. İRAN'DAKİ DİĞER ÜLKELERİN YATIRIMLARI

İran Yabancı Yatırım Ajansı'ndan (FIPPA) en son temin edilebilen bilgilere göre İran'daki yabancı yatırımların Ağustos 2018'deki durumu aşağıdaki tabloda yer almaktadır. İran'ın yabancı yatırım istatistiklerini uluslararası standartlara uygun tutmadığı göz önünde bulundurulmalıdır. OECD'nin hazırladığı "Doğrudan Yatırımlar El Kitabı"nda en genel haliyle doğrudan yabancı yatırım "bir ekonomide yerleşik yatırımcının diğer bir ekonominin yerleşiği olan bir işletmeye kalıcı ilişki kurmak amacıyla yaptığı sınır ötesi yatırım" olarak belirtilmektedir.

YABANCI YATIRIM İSTATİSTİKLERİ - (ONAYLANMIŞ VE GEÇERLİ) - YABANCI YATIRIMCI ÜLKE BAZINDA			
23 Mart 2011 - Ağustos 2018			
Sıra	**Projelerde Yatırım yapan Ülkeler**	**Proje Adedi**	**Onaylanmış Sermaye Hacmi (Milyon $)**
1	Almanya	90	12,039
2	Ortak Girişimler	75	4,678
3	Fransa	39	4,241
4	Türkiye	99	3,881
5	B.A.E.	45	3,518
6	Moris	2	2,320
7	Çin	44	2,109
8	Yabancı ülkelerde oturan İranlılar	41	1,511
9	Kanada	7	1,112
10	Hollanda	19	1,082
11	Irak	22	968
12	İngiltere Virjin Adaları	13	956
13	İtalya	27	834
14	Güney Kore	19	697
15	Avustralya	2	683
16	İngiltere	19	617
17	Singapur	5	497
18	İrlanda	4	490
19	Belçika	5	445
20	Hong Kong	4	439
21	Venezüela	1	333
22	Suudi Arabistan	2	313
23	İsviçre	12	298
24	Hindistan	26	239
25	Malezya	10	234
26	Cayman Adaları	9	214
27	Afganistan	193	208
28	Kıbrıs	8	158
29	Kenya	1	152
30	Umman	2	136
31	Diğer Ülkeler	103	969

8. FİRMALARIMIZIN KARŞILAŞTIĞI GENEL SORUNLAR

Müşavirliğimize intikal eden genel nitelikli sorunlar şu şekildedir:

- İran'da yatırımlara verilen önemli teşvikler olmasına rağmen uygulamada bürokrasinin ağır işlemesi, kurumlar arasında koordinasyon bulunmaması, muafiyetlerden yararlanılması ve yatırımın hayata geçmesi konusunda güçlüklere yol açmaktadır.

- Çalışma ve oturma izni alınmasına yönelik prosedürlerin uzunluğu firmaları zaman bakımından zorlamaktadır. (İranlı müşavirlik firmaları ile yapılan görüşmelerde, söz konusu gecikmenin genellikle firmaların eksik evrak vermesinden ya da başvuruları tek tek yapıp takip etmesinden kaynaklandığı, kurumlaşmış firmaların bu sıkıntıyı daha az yaşadığı ve evrakları tam bir başvurunun çalışma izinleri için yaklaşık 3 hafta, ikamet izinleri içinse yaklaşık iki buçuk ay içinde sonuçlandığı öğrenilmiştir).

- İşadamlarımızın ehliyetlerin geçerliliği konusunda da sıkıntı yaşadığı görülmektedir. Ülkeye girişte TC ehliyeti 6 ay kullanılabilmekte, İran ehliyeti alınmasında sıkıntı bulunmamakta, bununla birlikte ehliyetin her yıl yenilenmesi gerekmektedir. İran ehliyetleri sadece bir yıllık süre için verilmektedir. Bunun için Tahran'dan izin alınması gerekmektedir. Ancak bu süreç üç ay sürmektedir. Böylece bir yılın üç ayı boşa gitmektedir. Sözkonusu ehliyetlerin başta Tebriz olmak üzere eyalet merkezlerinden de verilebilmesi durumunda önemli bir zaman kaybının önüne geçilebileceği düşünülmektedir. Yukarıda zikredilen tüm hususlarda, daha evvelden Tahran'da çalışırken Tebriz'e gelen işadamlarımız tarafından Tahran'daki bürokratik sürecin çok daha kısa sürede tamamlandığı ifade edilmektedir.

- İşadamlarımız araç satın almada ve cep telefonlarına hat alımlarında da sorunla karşılaşmaktadır.

- İki ülke arasında bir Sosyal Güvenlik Anlaşması bulunmaması bir diğer sorundur. (Anlaşmanın imzalandığı, ancak halen İran Parlamentosu'nda onaylanmasının gerektiği öğrenilmiştir).

- Yabancı yatırımlar bakımından önemli bir konu, mahkemelerde alınan kararların uygulanmasında yaşanan sıkıntılardır. İran Mahkemeleri bir alacak davasında yabancı şirketin lehine karar verse bile yabancı şirketin alacağını temin edemediği durumlarda olabilmektedir.

- Öte yandan, Türk firmalarından KOBİ mahiyetinde olanların özellikle Azeri Türklerinin yoğun olarak yaşadığı, dil engelinin bulunmadığı, coğrafi ve kültür olarak ülkemize yakın bölgelerde yaptıkları yatırımlarla İran pazarına girdikleri görülmektedir. Bu bölgelere yatırım yapan KOBİ mahiyetindeki firmalarımızın İranlı ortaklarıyla çeşitli sıkıntılar yaşadıkları, özellikle ortaklık paylarının ve her ortağın yatırması gereken yatırım miktarının anlaşmazlığa yol açabildiği ve bu anlaşmazlığın neticesinde

İranlı ortağın Türk ortağın pasaportuna el koymaya yeltendiği; Türk yatırımcının işin başında çoğu zaman olmamasından ötürü işyerinde yaşanan hırsızlık vakaları; başta Aras Serbest Bölgesi olmak üzere, eyalet merkezlerinden uzak şehirlerde istenilen kalitede personel bulma zorluğu gibi sorunlarla karşılaştığı görülmektedir.

- İran gümrüklerindeki referans fiyat uygulaması birçok firmamızın gerçek fatura değerlerinin üzerinde değerler baz alınarak gümrük vergisi tahsil edilmesine yol açmakta, bu uygulama bir taraftan ürünlerimizin İran pazarındaki rekabetçiliğini olumsuz yönde etkilerken diğer taraftan her iki ülkede de faaliyet gösteren firmalarımızın belgelendirme sorunu yaşamasına yol açmaktadır.

- İran'da özellikle inşaat sektöründe büyük altyapı yada üstyapı projelerinde İranlı kurumların ihaleleri çerçevesinde görevli olduklarını iddia eden ve bu iddialarını çeşitli mizansenler aracılığı ile destekleyen birtakım dolandırıcıların varlığı basına yansımış olup, bu konuda mağduriyet yaşayan firmalarımız da tespit edilmiştir. Konuya ilişkin olarak firmalarımızın uyarılmasını teminen Bakanlığımız nezdinde girişim yapılmıştır. Müşavirliğimize halen bu kişilerin Türkiye'de girişimler yaptığına dair başvurular gelmekte, gerekli uyarılar yapılmaktadır.

- Müşavirliğimize yapılan bazı başvurulardan, İran'da marka ve ambalaj taklidinin çok yaygın olduğu, özellikle İran pazarına giriş yapmayacağından emin olunan birçok yabancı markanın taklidinin bulunduğu ve bu konuda yasal mercilere başvurulduğu zaman sonuç alınması için uzun bir süre beklendiği anlaşılmaktadır. Ülkede bu konuda mevzuat altyapısının yetersiz olduğu bildirilmektedir.